

ՇՏԵՄԵՐԸ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԸՑ

ՀԱՏՈՐ 7:

ՄԵՅԻՍ 1. 1854:

ԹԻՒ 77:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒԹՈՑ

Մոլտավիա և Վալաքիա, Ռուսաց գրաւած երկիրները. Երբ. 65: Գաղղիայի մէջ եղած գրքածախ քարոզիչներուն արդիւնաւոր աշխատութեանցը վրայ մօտեցաւ առնուած լուրերը. Երբ. 67: Նիկողայոս Սայուրը. Երբ. 69: Ռօթշիլտ սեղանաւորները. Երբ. 69: Վշխտոնեից ուրախութիւնները. Երբ. 70: Պիրմանի վրայ տեղեկութիւններ. Երբ. 73: Լեւոնտարատ ճամբորդ մը. Երբ. 75: Երկու բան կայ. Երբ. 75: Երթուն եղիւր. Երբ. 75: Տըպոյց համար. Ոսկի լիբան. Երբ. 76: Սապաշտից ու անհաւատից մահը. Երբ. 79: Տիեզերքին բնաբարձարութիւնը. Երբ. 79: Ճակատագիրի հաւատացող մը. Երբ. 79: Լուսերի կտակը. Երբ. 79: Սիպեալ կահանգաց մէջի դաստիարակութեան վիճակը. Երբ. 80: Ելեկ կանոն մը. Երբ. 80: Յանկ նորատիպ գրոց. Երբ. 80:

ՄՈԼՏԱՎԻԱ ԵՒ ՎԱԼԱՎԻԱ

ԹՈՒՄԻՈՑ ԳՐԱԽԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Մոլտավիա անունը Մոլտան գետէն առնուած է՝ որ հեռաւոր լեռներէն ելլելով, Եւրոպայի քովէն դուրս կը վազէ ու Գանուր գետը կը թափի. և Վալաքիա՝ որ լորտոսանայ առաւելէն կը նշանակէ, հոն շատ տեսակ կենդանիներ գտնուելուն համար այս անունը դրին Գալիսիայի՝ որոնք ան տեղին նախնի բնակիչներն էին: Բայց զգաստ, աշխատասէր, և սրտեղազմող ժողովուրդ մը ըլլալով՝ շատ անգամ իրենց քաջութիւնը յանդերձնութեան ծայրը կը հասնէր, և ջերմութեամբ իրենց արմատները կը կտրէին: Եւ նոյն կը հաւատային թէ մահը՝ միայն ուրիշ աշխարհք մը երթալու անցք էր. և թէ՛ այս կեանքէն ելլելէն-ետեւ, իրենց մեծ օրհնագրին՝ Գամուրիսիան հետ նորէն պիտի միանան, որուն մեռնելէն ետեւ (490 Ն. Վ.), իրենք կըստընէին զինքը:

Բայց կենացը առջի ատենները՝ Պիլթաղու բան էր իր ուսուցիչը. բայց այս փիլիսոփան բարկացնելով, ու փախչելու սլաքտաւած ըլլալով, փիլիսոփէ գնաց Գամուրիսիան՝ որ երկրաշախախտ ուսմունքը լինելէ հոն, և Քաղգէա գնաց Լսողաբարձութեան գիտութիւնը սորվելու, և Եղիարոս ալ գնաց՝ որ բժշկականութեան ուսման մէջ զինքը կատարելագործէ:

Ինքը Գալիսիա դարձած ատենը՝ երկրին տիրապետութիւնը ձեռք անցընելու ետեւէն ինկաւ, որուն յոյսը իր ստացած բարձր զինուորականներուն վրայ հիմնուած էր: Պատգամի մը զուգակութեանը ուժով՝ ժողովուրդին վատահոգութիւնը և մեծերուն սիրտը շահեցաւ: Ինքը՝ բոլոր երկրին մեծամեծ մարդիկը, Եւրոպայի ճարտարապետութեան ձեռով շինուած ընդարձակ շէնքի մէջ ժողովեց՝ ոչին որ այս նպատակաւ շինեւ տուած էր, և հոն սորվեցուց անոնց հոգեւորութեան վարդապետութիւնը. յայտնեց անոնց ուրիշ կեանքի մը փոխուելին, և ստիպեց ըրաւ զերկինք որ չալտի մեռ-

նին՝ այլ ուրիշ աշխարհի մը մէջ պիտի վայելէն ապառնի և յաւիտենական երջանկութիւն մը : Ինքը մեծապէս յաջողեցաւ աս բանին մէջ . ու Դակիաղիք աւոր գիտութեանը վրայ իրենց ունեցած յարգը յայտնելու համար , վերջապէս թաղաւորական աթոռը բարձրացուցին զինքը : Իրեն Տիրապետութիւնը ճանչցուելէն ետեւ , իր փառասիրութիւնը ուրիշ քայլ մըն ալ առնել ուղեց : Իր հարստակներուն աչքին՝ արդէն զիւցազանց կարգի մէկը երեցած էր . ուստի ինքը կը ցանկար որ աստուածներուն կարգը անցնի . և աս աստիճանին հասնելը գլուխ ելաւ , իր խորամանկ հնարքներովը :

Դեկանէոսին իշխանութեանը ներքեւ եղած ատեններն՝ որն որ Ծամուրքսիսին յաջորդէն էր , Դակիաղիք՝ Հռովմէական լուծին ծանրութիւնը զգացեր էին : Յաղթութիւնը՝ շատ անգամ իրենց կողմին հակառակ կ'ելլէր : Ուստի մէկ վերջին աղէք մը ըրին իրենց ինամակալ չաստուածոյն , և բարբարոս ու արիւնահեղ մարդկային զոհով մը պատգամ մը խնդրեցին : Չիթնեիի մը ոստերը կտրելով , օրհնած եղի մէջ խօթեցին և ետքը վառեցին : Մեծ խնամով ժողովեցին մոխիրը , և անով բոլորածէ շրջանակ մը շինեցին՝ որուն մակերևոյթին մէջոյր կայնեցաւ գլխաւոր հմայութիւն ընող քուրմը : Նոյն ատենը՝ բոլորտիքը խորունկ փոս մը փորեցին , ու զանազան տեղերէ տախտակներով վրան ծածկեցին : Նոքը զոհ ըլլուելու անձը բերին՝ որ քսան տարեկան երիտասարդ մըն էր , և իր գեղեցկութեանը համար ան ընտրուած էր . ասիկա տաներկու տիգաւորներ կը տանէին ոտուրներէն թեւերէն բռնած , և զէպ'ի վեր նետելէն ետեւ՝ անանկ մը կը բռնէին իրենց նիզակներնին , որ նորէն անոնց ծայրերուն վրայ կ'իյնար : Օրհնադրութիւնը լմնալէն ետեւ՝ Դեկանէոս իշաւ անոր վրայ հմայութիւն ընելու . բայց իրենց ու Հռովմայեցւոց մէջ արտասահման սոսկալի վրէժխնդրութիւնը՝ որուն յաղթութիւնը Հռովմայեցւոց կողմին ինկաւ , սուտ հանեց իրենց հմայութիւն ընող ներուն բոլոր ըսածը : Բայց և այնպէս՝ լծուլան իրենք , և ատեն պտեն՝ պատե-

րազմներ և վրդովմունքներ եղան քանի քանի անգամ , երբեմն անկախութեան համար և երբեմն իրենց կեանքերնին պաշտպանելու համար՝ որ չորս հարիւր տարի մը քշեց , մինչև Տրայիանոսին ժամանակը : Եսիկա՝ հաստատ միտքը դրաւ , որ աս անհանգարտ ժողովուրդը կամ բոլորովին նուաճէ՝ կամ ջնջէ հատցնէ : Ուստի պատմութեան մէջ հռչակաւոր եղած ան կամուրջը՝ ահագին Դանուբ գետին վրայէն նետելով , զօրաւոր և ահարկու բանակ մը խրկեց , և ան բերտ ու հիւրատեսաց Դակիան՝ Հռովմէական գաւառ մը ըրաւ : Եսիկէ ետքը ձեռք զարկաւ նոյն նահանգը Հռովմայեցի գաղթականութիւն մը հաստատել , և աս բանին մէջ ալ յաջողեցաւ ինքը : Խաղաղի կողմերէն հազարաւոր անձինք հոս կը փոխադրուէին շարունակ՝ որ իրենց բնակութիւնը հաստատեն աս նոր ստացած տեղերնին , և երկիրը մշակեն : Ուստի Մովսէս—Վալաքիայի ժողովուրդները՝ շատ մեծ նմանութիւն մը ունին ան երևելի ազգին : Իրենց ցեղին երակներուն մէջ քիչ մը Սքլաւոնի արիւն խառնուած ըլլալով , տակաւին իրենց հին ցեղը պահեցին : Եւրոպէն ու հզերը գեղեցիկ զէմք մը ունին : Ըն շատ անգամ ասդին անդին ցիրուցան գտնուած շքեղ կերպարանքներուն մնացորդները՝ որ մինչև հիմա կը մնան Լատին կայսրներէն շինուած յաղթական կամարներուն վրայ , կը վկայեն թէ ապոնք Ներոսայի հին տիրողներուն ցեղէն իշած են . և որչափ որ չորս դար սաստիկ պատերազմներու հարստահարութիւններու և այլապէս զոհ ալ եղան , սակայն և այնպէս տակաւին կը պահեն իրենց գէմքին վրայ նախնիքներնուն գլխաւոր հանգամանքները : Բայց ամենուն համար զինարարութիւն ասիկա . բոլոր ժողովուրդը չունի աս գեղեցկութիւնը . շատերը միջակ հասակ ունին , և երևոյթնին ալ վատուած է . բայց կարելի է որ ասիկա հին Դակիացւոց նմանութիւնը ըլլայ :

Մովսէս—Վալաքիային արդի տարածութիւնը՝ շատ ժամանակէ 'ի վեր է որ անորոշ էր : Իններորդ և երեքտասներորդ դարերուն՝ Թափառական բարբարոս Թաւարի խումբերուն առջեւէն փախչելու

պարտաւորած ըլլալով, որոնք իրենց երկիրը յարձակեցան և կողոպտեցին, բնակիչները հիմակոտան Քրայովա ըստած նահանգին նեղ սահմանին մէջ քաշուեցան մնացին: Մինչև անգամ հոս ալ հանգիստ չմնացին. անանկ որ իրենց վրայ եղած շարունակ յարձակումներէն տկարանալով, և անգութ թշնամիի մը երկաթի լուծէն ազատել ուղելով ինքզինքնին՝ իրենց բնակութիւնը ձգեցին և անցան Կարսթեան բարձրագագած լեռներէն, ու թրանսիլվանիայի թագաւորին պաշտպանութեանը տակը մտան:

Հոս ալ անգամ՝ առանց իրենց ցեղին բնական հանգամանքը կորսնցնելու, երկու գաղթականութիւն կազմուեցան. իրենց գլուխ մը բնաբեցին, և անոր տիտղոսը Պան կոչեցին. և մեծ փութով պատերազմական կըթուծեան և զինուորական կարգ մը հաստատելու ետևէ եղան, յուսալով որ օր մը իրենց բնիկ երկիրը նորէն ձեռքան ջրենն: Հատ չանցած ասոր ատենը եկաւ: Եւ աս նպատակին հասնելու, նոյն ան կառավարութիւնն ալ նպատամատոյց եղաւ որուն առատասարութեան շնորհօք իրենք կարող եղած էին իրենց ազգայնութիւնը, և նմանապէս բանակ մը պահելու. երկու Պանն ալ իրենց զօրքերուն գլուխը անցնելով որոնք բազմութիւ և աղէկ վարժուած էին, նորէն անցան Կարսթեան լեռներէն: Երիտասարդ, աշխոյժ, և անվախ, ու իրենց դատին անձնանուէր ըլլալով՝ արիութեամբ յարձակեցան թաթարներուն վրայ, ու երկրէն վռնտեցին: Ես բանը գլուխ հանելով՝ երկիրը իրենց մէջը բաժնեցին. ու մէկը Մոլտավիան, և միւսն ալ Վալաքիան ուռաւ. և ան օրէն չի վեր Մոլտո—Վալաքիային սահմանը աւելի որոշէր: Ես Երկու Պաներուն կամ Կառավարիչներուն յաջորդները՝ իրենց բոլոր ջանքը՝ զօրութիւններն և իշխանութիւններն հաստատելու ետև ըրին. և աս կողմանէ այնչափ յաջողեցան որ իրենց տէրութեան սահմանը աշխարհագրական դիրք մը ստացաւ:

(Մնացածը հետևեալ թուով:)

ԳԱՂԱՅԻ ՄԷՋ ԵՂԱՍ ԳԻՔԱՍԱՆ ԲԱՐՈՋԻՉՆԵՐՈՒՄ
ԱՐԻՒՆԵԱՌՈՐ ԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆՆԵՐ ԱՐԱՅ ՄՕՏԵՐՍ
ԱՌՆՈՒՄ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզէն գործած նամակ մը՝ որ պատուաւոր և բոլորովին հաւատարմութեան արժանի աղբիւր է մը առնուած տեղեկութիւններ կը պարունակէ, հետեւեալ օգտակար եղելութիւնները կը պատմէ, Մեծին Բրիտանիայի և Օտար ազգաց Լատուածաշունչի Բնկերութեան գրքածախ քարոզիչներէն մէկուն աշխատութեանցը ներկայումս մը:

Ես մարդը՝ իր պարապած սովորական գործին մէջ, որ է Լատուածաշունչ ծախել Գաղղիայի գաւառներէն մէկուն մէջը, տուն մը գնաց և երիտասարդ մը գըտաւ որ քսան տարեկանէն քիչ մը վեր էր և անկողինը հիւանդ պառկած էր, ու երկոյթին նայելով կենացը վերջին կէտը հասած էր: Ինքը՝ չէ թէ միայն Յիսուս Քրիստոսի վրայ եղած յոյսին հանգստութիւնը չունէր, բայց իրեն ցոյց տուած նշաններէն յայտնի էր որ իր հոգին անպատմելի ցաւով լեցուած էր՝ իր մօտաւոր մահուանը վրայ, որուն բնաւ պատրաստ չըլլալը ինքը կ'զգար: Գրքածախը աս մահուան կէտը հասած երիտասարդին վիճակը տեսնելովը, սիրտը սաստիկ կսկծալով՝ Տէրոջը աղաչեց որ օգնէ իրեն, որպէս զի վտանգի մէջ եղած աս թշուառ երիտասարդին արթնութեանը, դարձի գալուն և հոգեւոր ուրախութիւն վայելելուն գործիք մը ըլլայ Իր ձեռքին մէջ: Ես աղօթքը լիովին բնորոշեցաւ. ըստ որում գրեթէ երկու ժամու մէջ, Լատուոյ Խօսքին կարգացուիլը և անոր վրայ մէկ քանի բնական երկան բացատրութիւններ լսելը, որ աս խեղճ երիտասարդը Հոովմեական եկեղեցւոյն մէջ իր հասկերցած լեզուովը միայն լսած էր, փրկութեան անկողնիք եղան իրեն: Օտարներէ մէջ կը մնար մարդ, տեսնելով թէ աս երիտասարդը՝ որուն հոգին անօթի և ծարաւ էր արդարութեան, ինչ անպատմելի ուրախութեամբ Քրիստոսի փրկագործութիւնը հասկցաւ. ինչ աստիճան ջերմեանովութեամբ պլլուեցաւ ձրի

չնորհիւն խոստմունքին՝ որ ամէն զղջացեալ մեղաւորի կը տրուի : Աս ամէն եղածը այն չափ յայտնի էր, որ երբոր Գրքածախը քովէն երթալը աղէկ սեպեց, որպէս զի չափազանց զրոգութիւն մը չարտաճուէ հիւանդին, որուն զգացումները արդէն իր մարմնոյն տանելու զօրութիւնէն աւելի անդին անցած էին, աս համոզումով զատուեցաւ թէ՛ Տէրը շուտով անոր սրտին մէջը աղէկ գործ մը կատարեց, ու շատ չանցած աս նոր փրկուած հոգին պիտի երկինքը ընդունուի :

Իրիկունը, կամ թէ ըսենք աս վերոգրեալ պատմութեան եղելութենէն չորս հինգ ժամ ետքը, Գրքածախին բնակած իջևանը խաթուն մը եկաւ : Ինքը շուտով ճանչցաւ որ ասիկա ան հիւանդին անկողինին քով կեցող կինն էր . և հիմա տեսնելով որ աչքէն արցունք կը թափէ, շուտով հասկըցաւ թէ երիտասարդը մեռած է : Աս պատմած կիններնիս՝ որ հիւանդին մայրն էր, աս հետեւեալ խօսքերը ըսաւ մեր Գրքածախ բարեկամին, աչքէն անդադար արցունք բղխալով : «Գուն մեզ մէ զատուէլէդ ետեւ, տղաս ձեռունները իւրար բերած ու աչուրները դէպ ՚ի երկինք գործընելով, աղօթ կ'ընէր . և աս բանը յայտնի կը տեսնէի իր շրթունքները երեք ցրնէլէն : Քիչ մը ետքը քահանան եկաւ վերջին օծումը տալու, ինտոր որ մեր մէջը սովորութիւն է : «Չէ՛, չէ՛, Պարոն՝, կանչեց տղաս, ուրիշ բան մը կայ որ աս կէ շատ աւելի աղէկ է՛ : Ինչ խօսք է ադ, ինչ խօսք է ադ՝ : Կանչեց քահանան, խիստ զարմանքի մէջ մնալով . «արդեօք հոս բան մը սրտահեցեցա՞մ . այո՛, ըսաւ տղաս . «հոս է ան Նոր Կտակարանը՝ որ սիրելի մարդուն մէկը ինծի ծախեց, ու ինծի կարգաց, և աստով ես կը փախաքիմ ապրիլ ու մեռնիլ՝ : «Ետ աղուոր բան իրաւ որ՝, ըսաւ քահանան բարկութենէ կտա կարմիր կտրած . «չատ յայտնի է որ մէկ անգամ Բրթեթան թանգ մը եկած է հոս . ան Մատուածաշունչի Բնկերութեան խրկած մարդոցմէն մէկը՝ որ աստ ընկերութիւնը, ան նշոված Մատուածաշունչիէն հրատարակուած թուոյն չափ մարդոց հոգիները դժիւր կը խրկէ . . . » «Նշոված՝ կանչեց տղաս . «ո՛հ՝ պարոն ա-

տանկ բան մ'ըսեր : Աս գիրքը՝ որ հոս կը տեսնաս՝ ըսելով, Նոր Կտակարանը ցոյց կու տար, քանի մը ըրպէին մէջ՝ ծնածէս ՚ի վեր լսածներէս աւելի շատ բան սորուեցուց ինծի երկինքին վրայով : «Եղուդ քեզ քաջէ՛, կանչեց քահանան սաստիկ բարկութեամբ մը, «դուն խենթ եցեր ես . ու թէ որ հիմա այս կէտս մեղքերէդ չղջաս, պիտի երթաս ու յաւիտեանս յաւիտենից երկա դժոխքին կրակին մէջ՝ սատանային հետ . . . » Ասոր վերայ՝ տղաս շատ դժուարաւ անկողինին մէջ ելաւ նստաւ, ու երեսը՝ գիտես թէ լուսով կը փայլէր . և ցած ու ծանր կերպով մը ըսաւ . «Չէ՛, չէ՛ . ո՛ւ ինծի համար ասկէ ետեւ դատապարտութիւն չկայ, և ոչ ալ դժոխք . Յիսուս՝ ինծի համար Երկինքը պատրաստեց, ես ասոր կը հաւատամ, ես հաստատ գիտեմ ասիկա : Յիսուս, Որդին Մատուածոյ, Յիսուս, Մատուած, խօսեցաւ ինծի իր խօսքովը : Աս փրկուած եմ, պարոն . ես փրկուած եմ՝ : Հաղիւ թէ աս ետքի խօսքը բերանն էր, ու կոնքի վրայ ինկաւ բարձին վրան, ու մեռաւ : Ո՛հ պարոն՝, ըսաւ մայրը, «Մատուած տայ որ ես ալ անոր պէս մեռնիմ՝ » :

Ինչպէս ճշմարիտ է Սաղմոսեղուին ըսածը . «Բու խօսքերուդ յայտնուիլը լոյս կու տայ՝ » : (Սաղ . ՃԺԺ . 130 :)

Հիմա աս ատեններս, գրեթէ Գաղղիայի ամէն կողմերը՝ գլխաւորապէս աս գրքածախներուն աշխատութիւնովը, Յիսուս Քրիստոսի Մեծարանը՝ բուն իր խիղձութեամբն ու զօրութեամբը, հասարակ ժողովուրդին մէջ կը տարածուի : Մէկ ուրիշ գաւառի մը ժողովրդապետական թեմին մէջ, բոլոր բնակիչները՝ կամ ամբողջ Մատուածաշունչը, կամ միմիայն Նոր Կտակարանը առին . ու ինչպէս որ երբեք չէր գլխաւորը՝ մօտեւա ուղերձ մը ստորագրեցին Բրթեթանի քարոզիչներուն ժողովքին, և Բրթեթանի հովիւ մը Թուղեն . ըսելով թէ՛ աս կրօնքն է որ մենք ասկէ ետեւ կ'ուզենք, թէ՛ մեղի և թէ մեր զաւակացը համար :

Օրն գաւառին մէջ, Մէնսոն ըստած քաղաքը՝ առաջին անգամ Բրթեթանի զի մէկ նոր ժողովարան մը շինուեցաւ :

Փարիզի մէջ եղող երեւելի Բարոզիւ մը հրաւիրուեցաւ որ ներկայ գտնուի ժողովարանին առաջին անգամ բացուելուն, և հոն 400 մարդէն աւելի ժողոված գտաւ՝ որոնք առաջուց Բաթօլիէ էին : Ըստ ժողովարանին բացուելու ատենը՝ Լատուաժառնէն մէկ գլուխ մը բան կարդացուեցաւ, և աղօթք մը եղաւ, քանի մը երգեր երգուեցան, և ան հրաւիրուած վերոյիշեալ քարոզիչը քարոզ մը տուաւ, որուն խորունկ ու շաղկապունով մտիկ կ'ընէին բոլոր ունկնդիրները : Ըստեղ ժողովուոյնէն շատերը՝ առաջուց ինչպէս զայս Բրօթէսթանդի ժողովարան մը, և շատ աղօղեցութիւն ըրաւ իրենց՝ հոն կատարուած սրտաւանդները :

Ըստեղ ներկայ եղողներէն քան հոգիի մը չափը՝ եօթը ժամ հեռու տեղացի մը, սաստիկ փոթորիկի մը ատեն եկած էին՝ որ աս սրտաւանդներն ներկայ գտնուին : Նոյն օրը՝ կէս օրէն ետեւ ուրիշ ժողովք մըն ալ եղաւ, ու ան ատենը հաղորդութիւն եղաւ, և առտուընէ աւելի ժողովուած բազմութիւն կար :

Ժողովքը արձակուելէն ետեւ, շատերը կ'ըսէին. «Ըս է ահա ճշմարիտ կրօնքը : Ես տեսնեմ Յիսուս Քրիստոս իր աշակերտներուն հետ ըրած հաղորդութիւնին պէս կ'ընեն, ինչպէս որ Աւետարանին մէջ մենք ալ սորված ենք» :

Ուրիշ մէկ գաւառի մը մէջ, մօտեւ 700 հոգի Բրօթէսթանդ եղան. և մէկ ուրիշ գաւառի մը մէջ ալ 500 հոգի. ուրոնց բոլորն ալ աս գլխաւոր քարոզիչը ներուն աշխատութիւնովը յառաջ եկած արդիւնքներն են :

Պատուաւոր անձ մը՝ որ մօտ ատեններս Գաղղիայի ներսի կողմերը պտտուելու ելած էր, մէկ մեծ քաղաք մը եկաւ՝ ուր որ շատ ձեռագործներ կը շինուի, և հրապարակէ մը անցնելու ժամանակը՝ տեսաւ որ մէկ նոր շէնք մը կը շինուի. ուստի հարցուց թէ ի՞նչ է ան շինուածը : Բայն իրեն որ՝ ան տեղացի Բրօթէսթանդներուն համար ժողովարան մըն է : Ետքը ուրիշ հարցու փորձեր րնելով, իմացաւ որ ան տեղացի գործաւորներուն մէջ 6000 հոգիէն աւելի Բրօթէսթանդութեան սրտանց հաւատացող

կայ, բայց քիչ շատ ծածուկ կը պահէին ինքզինքներն, վախճալով որ չըլլայ թէ իրենց բանած տեղերէն վաճառուին : Իսկնց մէջ ընկերութիւններ կազմելով՝ վեցական հոգի միաբանեցան, ու ստակ ժողովեցին մէջերնին ու մէյ մէկ Լատուաժառնէ ծախու առին, և փոխն ի փոխը ձեռքէ ձեռք պտտեցընելով մէջերնին կը կարդային :

Վաւերական հաշիւներէ ստուգուած է որ՝ աս յիսուն տարուանը մէջ (3,000,000) իրեք միլիոն Լատուաժառնէ հրատարակուած է Գաղղիայի մէջ. և զարմանալի բան մը չէ, որ աս բարի սերմը աճելով՝ աս կերպով պտուղ կու տայ :

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԿԱՅՍՐԸ

Նիկողայոս կայսրը՝ 28 տարի է որ կայսերական աթոռը անցած է : Ինքը 56 տարեկան է հիմա, և առողջ կազմուածք մը ունի : Իր զաւակը՝ որ կայսերութեան յաջորդը կըրնայ ըսուիլ, 36 տարեկան է, ու յառաջագիժութեան ալ բարեկամ է : Ինքնապահէն մինչև Սոքա երթալու երկաթի ճամբուն առաջադիւծութիւնը ինքը ըրաւ՝ որուն երկայնութիւնը 450 մղոն է, և Վանի գացի ճարտարութեամբ մեքենագործներու ձեռքով շինուեցաւ, և ուրիշ ճամբաներ ալ շինելու միտք կայ : Սոսնաստան յարմար երկիր մըն է երկաթի ճամբաներ շինուելու, ըստ որում առատ երկաթ ունի : Կայսրը՝ երեք մասն զաւակ, ու երկու աղջիկ ունի : Սեփեղան իր հօրեղբորը անուամբը, Վելքսանդը կ'ըսուի : Իր մէն շատ աղէկ բաներու յոյս կայ, և իր հօր մէն աւելի աղէկ կրթութիւն առած է : Կայսրը՝ 20 միլիոն գերի ունի, և աղուականները 26 միլիոն, 48 միլիոնը՝ երկիրներուն հետ մէկտեղ առ ու ծախ կ'ըլլուին : Իրի շնորհ 19 միլիոն կայ : Նիկողայոս կայսրին միտքը՝ աս գերիներուն աղատութիւն տալ է, բայց բանը իր ձեռքը չէ, աղուականներուն ձեռքն է ուժը, և շատ վտանգաւոր է իրեն՝ անոնց հետ իյնալը :

ՌՕԹԵԼԸ ՍԵՂԱՆԱԿՈՒՆԵՐԸ : Մշտնի ԹԵՍՏԱՆԻ շինութեան հարստութիւնը քիչն քիչ (735,000,000) եօթը հարիւր երեսուն ունիւշ միլիոն ֆրանք միտի ըլլայ : Երկունքն (3,675,000,000) իրեք հազար վեց հարիւր եօթման նստուն ու հինգ միլիոն զուրուշ : Իրաւամբ կրնայ ըսուիլ որ աս աշխարհի ամէկին թողաւորներն են, ու աղբայ քան զաքաւանութիւնը դարձնողը :

ՔՐԻՍՏՈՆԵՒՅՑ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ղմարիտ կրօնքին դէմ եղած ամենէն հին և խարդախ զոպարտութիւններէն մէկը ան է, որ կ'ըսեն թէ աս կեանքիս վայելքն էրուն բարեկամ չէ: Կ'ըսուի թէ ապառնի կենաց երջանկութեան համար շատ պատճառութիւններ կ'ընէ, բայց աս կենաց մէջ մեզմէ կտրած զուարճութիւններուն տեղը՝ ամենեւին պէտք եղած փոխարէնը չհատուցանէր: Ես առարկութիւնը հազարաւոր ձև կ'առնէ, և զանազան աստիճան եղանակով և կեղծուպատիր նարքներով հաստատելու ջանք կ'ըլլուի: Եւ մէկ մասնաւոր առարկութիւններուն ալ կրնայ զատ զատ պատասխաններ տրուիլ յարմար կերպերով: Բայց քանի մը ընդհանուր տեղեկութիւնները՝ որոնք հիմայ յառաջ պիտի բերենք, աս առարկութեան ամէն կերպին յարմար կու գայ:

1. Կ'ենթադրենք թէ՛ Եստուծոյ ժողովուրդը երկրի վրայ բոլոր զուարճութիւնը կը կորսնցընեն. և աս կենաց մէջը տրտմանութիւն և ժուժկալութիւն է՝ ի զատ ուրիշ բանի մը ենթակայ չեն ըլլար՝ յաւիտեանս երջանիկ ըլլալու հաստատուն յուսով: Ո՛վ է իմաստունը, ան մարդը՝ որ օրուան մը չափ կու լայ ու յաւիտեան կ'ուրախանայ, կամ թէ ան մարդը՝ որ օր մը կ'ուրախանայ ու յաւիտեանս կու լայ: Եւ կրնայ մէկը տարակուսիլ, թէ խելացութիւնը ասոնցմէ որը ընտրելն է: Եւ աւելի աղէկ չէ՞ որ բոլոր մը դիմանանք՝ թէ և ամենամեծ չարիք մը ըլլայ ան, քան թէ բաղդատմամբ փոքրիկ մէկ չարիքը երկար ատեն քաշենք: Որ և իցէ բանաւոր սկզբունքի համաձայն է ամենամեծ զուարճութիւններէ հրաժարիլ՝ թէ որ անոնցմէ ետև գալու երկարատև չարիքներ ըլլան, թէ և մինչև անգամ բաղդատելի փոքրիկ չարիք ալ ըլլան: Երդեօք բնաւ երբէք մէկ խելացի մարդ մը՝ մէկ գիշեր մը ցուրտէն չմնելու համար տունը կ'այրէ՞: Կրնայ մէկ ժամանակաւոր չարիք մը՝ յաւիտեանական տրտմութեան հետ բաղդատուիլ: Ու կրնայ ալ մէկ ժամանակաւոր բարիք մը՝ յաւիտեանական երջանկութեան հետ բաղդատուիլ: Մէկ ժամուն ուրախութիւնը ի՞նչ է, բազմադարեան թըլ-

ուառութեան հետ բաղդատելով: Ի՞նչ է մէկ օրուան մը լացը՝ անվախճան երջանկութեան նայելով: Թէ և բարեպաշտութիւնը իր ժամանակաւոր առած բարիքին տեղը բան մըն ալ տալու չըլլար, ու միայն յաւիտեանական երջանկութիւնը ապահովցնէր, վերջին աստիճան իմաստութիւնը բարեպաշտ ըլլալն էր:

2. Բայց աս եղած առարկութիւնը բարեպաշտներէն չէ, այլ ան տեսակ մարդիկ ներէն՝ որ իրենց պնդել ուզած բաներնուն ինչ ըլլալը չեն գիտեր: Եստուծոյ թշմա մին բնաւ երբէք մէկ փորձառութիւն մը չունի՝ որ կարելի եղածին չափ յարմարութիւն մը ունենայ գիտնալու, թէ բարեպաշտական գործքերը ուրախութիւն յառաջ բերո՞ւնէն՝ թէ չէ: Ի՞նչ գիտէ անիկա հաւատքին, ապաշխարութեան, յոյսին, մոխթարիչ Սուրբ Հոգիին սրտերուն մէջ բնակիլը ինչ ըլլալը, ոչինչ: Երաժշտական գործիքի մը վրայօք խուլի մը կարծիքը, կամ կոյր մէկուն՝ նկարի մը կատարելագործութեանը վրայով ունեցած գաղափարը հարցընելը, ալ աւելի խելացութիւն է՝ քան թէ սրբութեան գերազանցութեանը, կամ Վրիստոսի՝ մարդիկ իրենք քաշելուն վրայովը, չարագործի մը որոշումը ուզելը: Ենանկ մէկու մը, Վրիստոս՝ «ծարաւուտ երկրէ ելող արմատի պէս է»։ Իր անունը՝ ներդաշնակութիւն մը չտար անանկի մը ականջին, ոչ ալ «թափուած իւղի պէս է»։ Ենոնք կոյր են. անոնք խաւարին մէջն են: Սուրբ տեղ եղողի մը ամէն գոյնն ալ մէկ է. անոնք խուլ են: Խուլի մը՝ դաշնակաւոր և անյարմար ձայնը, որոտմունքն ու սրինգը, ամէնն ալ մի և նոյն են: Կծծի մարդուն զուարճութիւնը՝ ոսկի դիզելուն և անոնք համրելուն վրայ է: Ի՞նչպէս ցած զուարճութիւն մըն է ու կարճատև ալ, բայց և այնպէս ուրախութիւն մըն է անոր: Եսգին ալ մարդ մը՝ որ անօթին կերակրել կ'ուզէ, մերկը հագուեցընել, մարդկային ազգը երջանիկ ընել, ու որբեւարիին սիրտը ուրախական երգերով լեցնել: Եւ այլ՝ որ բարիք ընելու վրայ եղած ատենը ինչ ջանքով կ'ընէ: Իր երեսը ինչպէս հաճութեամբ կը փայլի, քանի որ ինքը ուրիշները կ'ուրախացնէ: Գթութեան գործքեր կը տեսնէ իր երազին մէջն

անգամ : Ինքը քուն չկրնար քնանալ՝ մինչև որ կրցածին չափ մարդիկը երջանիկ , ի մաստուն ու բարի ընելու չաշխատի : Ըն ատենը՝ ալ պակաս բան մը չունեցածի պէս կը հանգչի : Հիմայ ան կծծի մարդը՝ ասոր վրայ դատաւոր ըլլալու յարմարութիւն մը ունի՞ արդեօք : Արնայ ճշմարտութեան կշիռովը կշռել ան , ու զրուցել բոլոր աս մարդասիրութեան դործքերէն ծագած ուրախութիւններուն կշիռքին որքանութիւնը : Ինքը՝ կծծի մը զուարճութիւններն աղէկ գիտէ , ու նաեւ տրտմութիւններն ալ : Բնաւ հինգնոց մը անգամ չտար ինքը , մինչև անգամ իր անձին հանգստութեանը համար՝ առանց մեծ դժկամակութեան : Ընիկա՝ մարդասէր մէկու մը վայելած երջանկութեանը չափը դատելու կողմանէ , անբանի մը՝ իմացական բաներուն հաճոյքը դատելու կարող ըլլալէն աւելի յարմարութիւն մը չունի : Ըսանկալ , մեղաւոր մը՝ ոչ երբէք արդարներուն ունեցած ուրախութիւնը կրնայ գիտնալ :

3 • Որչափ որ քրիստոնէից ուրախութիւնները դաղանի , ու մարդոց աչքին չեւեցած բաներուն մէջ կը կայանան , ասով աւելի կը յայտնուի անոնց ստոյգ ըլլալը : «Տէրօջը ընտանութիւնը իրմէ վախճողներուն հետն է , ու իր ուխտը անոնց կը սորվեցընէ» : (Սաղ . ին . 14 :) Ըստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն ընելը բոլորովին դաղանի է : Սինչև անգամ Ըստուծոյ զաւակը չգիտեր , թէ երբ իր եղբօրը վրայ անգին օրհնութիւններ կ'իջնան : Ըմէն քրիստոնեայ կ'ըսէ . «Ըն մտքի սրբազան լուութեանը մէջ , Ըստուածս ու երկինքս կը գրտնամ» : Սեղաւորները ասանկ չեն : Երբոր ուրախութիւննին շատ ըլլայ , թնդանութիւնը կը նետեն ու թափօրներ կ'ընեն երաժշտական ձայներով : Պար բռնելու կ'ելլեն նուագարանի ձայնով : Օրուարճութիւննին աղաղակներով լեցուն է : Ինչպէս կրնայ ան՝ որ իր ցնծութիւնը գիներբու խնջոյքներու և աղաղակներու մէջ գտնել , անանկի մը դատաւոր ըլլալ՝ որուն բուն իսկ զուարճութիւնները իր առանձնութեանը սենեակը սիրել կու տան , ու զենքը կ'առաջնորդեն հանդարտ կենալու :

4 • Բայց փրկութեան ուրախութիւնն

ըր հանդարտ բաներ են : Բոլոր իրական ուրախութիւնները՝ քիչ շատ ասանկ են : Որչափ որ իսկական ու մեծ ըլլան ան ուրախութիւնները , այնքան աւելի հանդարտ կ'ըլլան անոնք : Իր հունձքերուն առատութիւնը տեսնող երկրագործը . իր պատուաւոր առևտրութեանը ձեռնարկութիւններուն մէջ՝ հարիւրապատիկ շահ բերելը տեսնող վաճառականը . իր բարեբաղդ փորձառութեամբը՝ իր կնոջը վրայ առջինէն աւելի սէր և վստահութեան տեղի ունեցող ամուսինը . իր զաւկին՝ իրեն յուսացածէն աւելի աղէկ ըլլալը տեսնող ծնօղբը . ասոնք ամէնը ուրախութիւններ ունին , բայց խնդալով արտայայտուելու ուրախութիւններէն շատ մեծ են : Իր սիրական զաւկին բերնէն ելած աղու պերճախօսութեան ոճը առաջին անգամ լսող հայր մը՝ բնաւ երբէք ասկէ աւելի ուրախական զգացում չկրնար ունեցած ըլլալ : Ըսանկալ Վրիստոնէից փրկութեան ուրախութիւնները հանդարտ և վսեմ բաներ են . անոնք Տէրօջը ուրախութիւններն են : Ընոնք՝ մեղաց թողութենէն , ու Ըստուծոյ հետ խաղաղութիւն ունենալէն յառաջ կու գան . մեծ և ահաւոր Ըստուծոյ վրայգեղազանց հայեցողութիւններ ունենալէն : Հոգւոյն Սրբոյ միջոցովը՝ Հօր և Որդոյ հետ հաղորդակցութիւն ունենալէն կը ծագին :

5 • Տակառի մը մէջ թէ որ քիչ մը հեղուկ դրուելու ըլլայ ու երեքցուի , լեցուն տակառէն աւելի շատ ձայն կը հանէ : Սարդոյս մտքին մէջն եղած քիչ մը ուրախութեանը կաթիլը անիկա կ'ամփոխէ . բայց երբոր Ըստուածային միտքարութեան լրութիւնը հոգւոյ մը վրայ գայ , ան ատենը հանդարտ է : Կը նստի , կը հիանայ , կը փառաբանէ , մեղմով կը քալէ , ու Ըստուծոյ հետ ունեցած իր կապակցութիւնը կորսընցընելէն շատ կը վախնայ : Իր ուրախութիւնը որչափ որ աւելնայ , մեծարանքն ալ այնչափ կ'աւելնայ : Քիչ մը ուրախութիւնը՝ մէկը կրնայ թիթե սօղիկ ընել . շատ ուրախութիւնը՝ կը հանդարտեցնէ , և մինչև անգամ անիկա խնջուած կ'ըլլայ :

6 • Սեղաւորի մը ուրախութիւնը՝ կամ մեղքի , կամ արարածոց վրայ է : Բայց բարեպաշտին ուրախութիւնը՝ գլխաւորապէս

Մտուածոյ վրայ է : Ենոր համար , անոնք
 «նեղութեան մէջ կ'ուրախանան» : Ենոնք
 աս կեանքիս մէջի չարիքներուն շատին , ու
 րիշներէն աւելի ծանօթ են . բայց մէկ զեղ-
 թափ մը ունին : Ենոնց ալ՝ ուրիշներուն
 նման , բնաւ մէկ նեղութիւն մը ուրախա-
 րար չէ ըստ ինքեան , հապա տրտմական .
 բայց և այնպէս՝ Յիսուս կենդանի է . Մտ-
 ուած կը թագաւորէ , ուխտը ամէն բանի
 մէջ պատրաստ ու հաստատ է , ու անջողի
 և ծարաւուտ երկրի մը մէջ ջուր կը բղխի ,
 ու ասանկով օրհնած են անոնք : Ո՛չ ծեծը ,
 ոչ կոծղերը , և ոչ ներքին բանաւ , ու ոչ ալ
 կէս գիշերուան մութն էր որ Պօղոսին ու
 Հիլային՝ Մտուածոյ փառաբանութիւններ
 տալ տուին : Եոնք մեծ չարիքներ էին .
 բայց աս սուրբ մարդոցը՝ Մտուածոյ վրայ
 ունեցած ուրախութիւննին պակսեցնելու և
 խղզելու կարող չիրցան ըլլալ , փառաց
 յուսովն ու հոգով Սրբով : Երբոր Արդա-
 բութեան Արեգակը կը ծագի՝ իր թեւերուն
 վրայ բոշկութիւն ունենալով , կէս գիշերը՝
 կէս օր կ'ըլլայ , ու բանտերն ալ պալատ , և
 արտմութեան վտակները՝ ուրախական գե-
 ական կ'ըլլան : Սարափոսները արդեօք խեղ-
 քութեամբ մեռան . Քրիստոնեաներն ալ հի-
 մայ արդեօք կու լա՞ն կ'ողբա՞ն մեղաւորնե-
 րուն պէս՝ նեղութեան մէջ եղած տաննին :

7 . Ի՞նչ և անգամ մեղաւոր մարդիկն ալ
 անանկ օրինակներ տեսած են՝ որ ուրախու-
 թիւնը արցունք թափելով կը յայտնուի :
 Հատ անգամ ասանկ կը պատահի՝ երբոր մէկը
 տարիներով հեռաւոր տեղ մը մնալէն հտըր , իր
 ընտանեացը գիրկը զանայ՝ շատ վտանգներ
 ու նեղութիւններ անցընելէն ետե : Հատ
 անգամ ալ կռիւով մէկ մէկէ բաժնուած ,
 երկու թշնամութիւն ունեցող կողմանց մէջ
 հաշտութիւն եղած ատենը : Ի՞նչու ասանկ
 ըլլալու չէ Յիսուս Քրիստոսի միջոցովը
 Մտուածոյ հետ հաշտութիւն եղած ատենը :
 Են պաշխարանաց արտասուքը՝ որ Մտու-
 ծոյ զուակ եղողը կը թափէ , այնչափ քաղցր
 է որ՝ անիկա միշտ լալու կը փափաքի : Իր
 երախապալատութիւնը շատ անգամ լալ կու
 տայ իրեն : Արդեօք բնաւ լուռած բան մըն
 է . թէ երախապալատութիւնը՝ մինչև անգամ
 իր ամենարարձր աստիճանի մէջ ըլլալով ,
 ցաւալի զգացում մը պատճառած ըլլայ :

8 . «Երկու կամ երեք վկայի բերնով ա-
 մէն բան կը հաստատուի» : Վկայութիւն
 ընողները բանին տեղեակ ըլլալու են . ու հա-
 ւատարիմ ալ ըլլալու են : Մտուածոյ Ժողո-
 վուրդները տեղեակ են . քանզի փորձառու
 եղան մեղսալից կեանքի մը , ու հասկցան թէ
 ամէն բան ունայն է . անոնք համն առին ու
 տեսան որ Տէրը ողորմած է : Երկու կողմն
 ալ փորձով գիտեն . անոնք թէ որ ուղին՝
 շիտակը կրնան ըսել : Իրենք հաւատարիմ
 ալ են : Են հազարաւորներուն մէջէն որ և
 իցէ երկու կամ երեքին վկայութիւնը , ինչ
 և իցէ մարդը՝ բանտ դնել , կամ կախաղանը
 հանել կրնայ տալ : Ենոնք ի՞նչ կ'ըսեն : Ի-
 րենց խօսքին մէջ տարբեր կարծիք մը չու-
 նենալով , կ'ըսեն թէ՝ «իմաստութեան ճամ-
 բաները զուարթութիւն է ու բոլոր իր շա-
 ւիղները խաղաղութիւն» : Թէ՛ «Մտուածոյ
 Ժողովրդոցը հետ նեղութիւն կրելը իրենք
 կ'ընտրեն , ատեն մը մեղաց զուարճութիւն
 ները վայելելէն աւելի» : Թէ՛ «երանելի են
 անոնք որ Մտուածոյ տանը մէջ կը բնակին .
 անոնք միշտ զինքը պիտի գոհաբանեն» :
 Տես ԶԻ Սաղմոսը ծայրէ 'ի ծայր : Ի՞նչու
 աս վկայութիւններուն հաւատանք : Ի՞նչ
 չու անոնք այսպէս կը համաձայնին , թէ որ
 խօսածնին շիտակ չէ . ի՞նչու համար ասանկ
 մէկմէկու հետ կը համաձայնին . թէ որ ա-
 սոնք շիտակը չեն գիտեր , ո՞վ է գիտցողը :

9 . Բայց քրիստոնեաները՝ շատ անգամ
 կու լան . անոնք մեղաւորի վրայ կու լան .
 անոնք կ'ողբան գահալէժ կործանման դի-
 մենին տեսնելով : Են քարեպաշտ , նրբամիտ ,
 փափուկ կիներ՝ իր երկանը գործած մեղքե-
 րուն ու յիմարութիւններուն վրայ քսան
 տարուրնէ 'ի վեր է որ կ'ողբայ : Արտասու-
 քը՝ իր կերակուրը եղան գիշեր ցորեկ . բայց
 տակաւին անիկա իր մեղքերուն վրայ ա-
 ռաջուրնէն աւելի հաստատ կը մնայ : Են
 կիներ գիտէ՝ որ մինչև մէկանց և կատարելա-
 պէս չփոխուի , իրենց աս աշխարհէս բաժ-
 նուիլը՝ յաւիտեական բաժանում պիտի
 բերէ : Մտուածովը երջանիկ է . անոր ըն-
 նորհօքը հաստատուած է . բայց արտասուաց
 գիտ կը հոսեն իր աչքերէն 'ի վար , քանի որ
 երկըր գեշութեան մէջ կը տեսնէ : Յոյսը
 ուշանալով՝ իր սիրտը կը հիւանդացնէ , և
 ինքը կու լայ : Երկըր կը զարմանայ անոր

արցունքին վրայ, ու աս ամէնը կրօնքին կու տայ՝ որ բոլորն ալ իր գէշութեանը տալու էր : Թէ որ ամէն մարդ Տէրը փնտռելու ըլլար ու անոր ճամբան գացած ըլլար, արդարը իր ունեցած ցաւերուն կէսը ունենալու չէր : Իրաւունք է որ մեզ սիրողները ողորմելի ընենք, ու ետքը ելլենք ամբաստանեալ իրենց առաքինութիւնը՝ թէ իրենց տրամուծեալն պատճառ է ան :

ՊԻՐՄԱՆԻ ՎՐԱՅ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամերիկացի բարոյիչ մը՝ որ պատուաւոր անձ մըն է, մօտեքս Կատանդուպօլիս եկաւ Հնդկաստանէն վերադարձին՝ ուր մասնաւոր պաշտօնով մը երեսփոխան խըրկուած էր : Եւետարանական բարոյչաց ընկերութիւններէն մէկուն կողմանէ, Պիրմանի թագաւորութեան մէջ գտնուած իրենց բարոյիչներուն այցելութիւն ընելու համար : Հոս կեցած միջոցը հրաւիրուեցաւ որ՝ ան հեռաւոր հեթանոս երկիրներուն մէջ, Տէրօջը գործին վրայով իր ունեցած տեղեկութիւնները հրատարակաւ հաղորդէ. և որոշուեցաւ որ Բրօթէյթան դից ժողովարաններուն մէկին մէջ մասնաւոր ժողովք մը ըլլայ. ուր տեղ ՚ի ներկայութեան բաղմամբ ունենդիրներու շատ օգտակար տեղեկութիւններ տուաւ երկու ժամու չափ. և աս միջոցին բոլոր հոն ներկայ գտնուող ունենդիրները՝ մեծ փափաքով և անձանձիր հետաքրքրութեամբ մօտիկ կ'ընէին, և իր հաղորդած տեղեկութիւնները՝ թարգմանի մը միջոցով Հայերէն ալ կը թարգմանուէր : Վստահ ըլլալով՝ որ մեր յարգի ընթերցողներն ալ մեծ հաճութեամբ պիտի կարդան նոյն երեւելի անձին տուած տեղեկութիւնները, հիմա իրենց ալ հաղորդելու կը փութանք : Պիրմանի թագաւորութեան բաղմամբ գութեանը հաշիւը ճիշդ չգիտցուիր : Երեւելեան Եսիայի երկիրներուն հետ բաղդատմամբ, շատ ցրուած և բիչնոր են բընակիչները : Ետը մերձակայ երկիրը որ Պէլլա կ'ըսուի, և որն որ տարածու

թեան կողմանէ տար չափ մեծ չէ, 40 միլիոն բնակիչ ունի : Բայց հաւանական է թէ Պիրմանի մէջ 15 միլիոնէն աւելի չըլլայ :

Բնակիչները՝ շատ կողմանէ Հնդկաստանի ուրիշ աղգերէն կը տարբերին : Իրենք Թագաւորի ցեղէ են : Լեզունին և կրօնքին Ալլան կղզիին մէկ կողմի բնակիչներէն զոտ՝ ուրիշ մէկու մը չնմանիր : Չինաստանցւոյ պէս՝ ասոնց ալ կրօնքը Պուտայականութիւնն է, որ մասնաւոր տեղ տակ մը կուսակալութիւն է՝ որ թէպէտ Հնդկականին չափ թանձր և դժնդակ չէ, բայց ճշմարիտ բարոյականի և վարուց մաքրութեան կողմանէ նոյնչափ փնտաւոր և ապականիչ է. ուստի թէ՛ մէկը և թէ՛ միւսը՝ անխորշելի կերպով կորստեան կը մատնէ անմահ հողիները : Վաղաքակալութեան կողմանէ, Պիրմանցիք՝ Հնդկաստանցւոյմէ առաջ գացած են. բայց Չինաստանցիներէն ետ են : Եսիկա երեւելի բան մըն է որ՝ Պիրմանի արու ժողովուրդը, բաց ՚ի բիչերէն, ընդհանրապէս կարդալ գիտէ և հաշիւ ընել գիտեն : Լեզերէն շատն ալ կարդալ գիտէ կը սորվին : Բնդարձակ գրականութիւն մը ունին. և իրենց հասարակաց մէկ թանգարանին մէջ 72 հազար հատոր գիրք կայ :

Պիրմանցւոյ և Հնդկաստանի ուրիշ աղգերուն մէջ եղած ամենէն գլխաւոր տարբերութիւնը աս է որ՝ առաջիններուն ժողովուրդը դատերու բաժնուած է : Հնդկաստանցւոյ մէջ, Եւետարանականութեան ամենամեծ արգելքը՝ աս բաժնուած դատերն են. որովհետեւ ասիկա ժողովուրդը դատ կը բաժնէ, և անոնց որ և իցէ մէկ դատը բնաւ թոյլտուութիւն չունի միւսի մը հետ հաղորդակցութիւն ընելու : Իրենց օրէնքին պատժելուն անանկ սատիկ են որ՝ էրիկ մարդոցմէ կամ կնիկ մարդոցմէն մէկը, մինչև անգամ թէ որ ջուրի ամանի մը գպչելու ըլլայ՝ ուսկից որ իրենց դատէն վար մէկը խմած է, մէկէն ՚ի մէկ բոլորովին կը կտրուի ամէն ընտանեկան հաղորդակցութենէ, և ամէն առաջուց վայելած արտօնութիւններէն, իրաւունք

ներէն և ստացուածքներէն , և ինքն ալ դուրս ձգուած մարդ մը կը սեպուի . և աս պատիժէն մէկ զորութիւն մը չկրնար ազատել անոնք : Եւ որովհետեւ հարկաւ աւանկ դրութիւն մը շատ հակառակ կը կենայ Քրիստոնէութեան , ուրախ ենք որ Պիրմանի մէջ աս տեսակ բաժանմունքը չկայ :

Պիրմաններուն ընկերական վիճակին մէջ ուրիշ մէկ յաջող պարագան ալ աս է որ՝ կնիկները ազատ են : Ընկերութեան մէջ կը մտնան ազատաբար , և ընդհանրապէս շատերը գոնէ հասարակ դաստիարակութիւն առած են :

Պիրմանցիք իրենց կրօնքին մէջ շատ քերականաց են : Կրօնական արարողութիւնները շատ զգուշութեամբ կը կատարեն , և շատ ստակ ծախք կ'ընեն Բապթիստական եկեղեցիները , և իրենց կոթող չաստուածոյն արձանը շինելու համար : Բապթիստական միազանգուած շէնք մըն է՝ քանթէ տաճար մը , և որուն մէջը չկրնար մտնուիլ : Ես տեսակ շէնքերը ամէն տեղ բազմաթիւ են , և շատ անգամ հսկայաշէն ու շքեղ կ'ըլլան . և մինչև 350 ոտնաչափ բարձրութիւն կ'ունենան , ու վերէն մինչև վար ոսկեզօծ են ու փորագրեալ պատկերներով ծածկուած : Եւ ամէն լուսնի ամսուն սկիզբը՝ երիկ մարդ ու կնիկ մարդ և տղաք , ամէն ալ բակտոններուն մէջ մէկ ընծայ կը նուիրեն՝ որ ընդհանրապէս ծաղիկներէ կ'ըլլայ :

Եւստիգացի Քարողները 1813ին Պիրման դացին . և մինչև Ենգղիոյ առաջին պատերազմը՝ որ 1824 և 25ին եղաւ , միայն երկու Քարողից և մէկ տպագրիչ կար : Ես Քարողներուն հաւատարիմ աշխատութիւնը պատկեցաւ շատ հողիներու դարձի գալով , թէ և Քրիստոնէութիւն դաւանելը՝ երկրացիներուն շատ նեղութիւն և վնաս բաշխու առիթ եղաւ : Վերոյիշեալ պատերազմին բացուած ատեն , Քարողիցները Եւստիգացի ըլլալով՝ թէպէտ և ամենեւին մէկ կապակցութիւն մը չունէին Ենգղիոյ կառավարութեանը հետ , սակայն անոնց լեզուն և կրօնքը մէկ ըլլալուն պատ-

ճառաւ՝ Պիրմանի կառավարութիւնը բռնել տուաւ անոնք և բանտը դնել տուաւ . հոն քանի մը ամիս շատ անգթութիւնով վարուեցան ասոնց հետ , և մինչև անգամ կեանքերնին ալ քանի քանի հեղ անակնու ներք կերպով վտանգէ ազատեցաւ : Եսոնք մինչև անատենը չազատեցան՝ երբոր տեսաւ թագաւորը , թէ ալ Ենգղիոյ զօրքը շուտ շուտ կը մօտենան մայրաքաղաքին . և ան միջոցին անհարկին վախով լեցուած՝ հրաման ըրաւ որ իր կողմանէ հաշտութեան խրկուած պատգամաւորներուն հետ Քարողիցներն ալ երթան ու խաղաղութիւն ընելու Զանան : Են ժամանակը եղած դաշինքին մէջ՝ աս յօդուածն ալ դրուեցաւ , թէ ան Տէրութեանը մէջ գտնուած օտարականներուն կեանքն ու ստացուածքը ապահով պիտի մնայ : Են ժամանակը նաև Պիրմանի Տէրութեան երկրին մէկ մասը՝ Եւստիգան հնդկաստանի ընկերութեանը անցաւ : Են ատենէն ի վեր՝ օտարական բնակիչներուն ապահովութիւնն ու իրաւունքը կը նայուի , դաշնադրութեանը համեմատ : Բայց անոնք որ Քրիստոնէութիւնը ընդունէին , կամ անոնք որ Քարողիցներուն հետ հաղորդակցութիւն ունենային , և կամ անոնց հետ պաշտօն կը մատուցանէին Եստուծոյ , կը բռնէին կը ծեծէին ու տուգանք վճարելու տային անխնայ : Ես անգթութիւնը անաստիճանը հասուցին , որ վերջապէս Քարողիցները հարկադրեցան ան երկիրները փոխուելու՝ որ արդէն Մեծին Բրիտանիոյ ձեռքը անցած էին , ու նոյն կառավարութեանը շնորհները կը վայելէին : Բայց տակաւին , բուն Պիրմանին մէջն ալ Եւստարանին դործը յառաջ կ'երթար : Եւստիգան եկեղեցին՝ որ Ռանկունի մէջ հաստատուեցաւ , շատ աղէկ յաջողութիւն գրտաւ . և ետքը Քարողից մը քանի մը տարի Եւստիգան բնակեցաւ՝ որ Տէրութեան մայրաքաղաքն է . և հեռուն եղած երկիրներէն աւելի ապահով կերպով կ'աշխատէր հոն : Ենգղիայի ձեռքը անցած երկիրներուն մէջ , եօթը կայան կար՝ ուր որ Քարողիցները կը բնակէին :

(Մնացածը հետեւի տւելու է :)

ԱՆՊԱՏՐԱՍՏ ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԸ

Նանապահորդին մէկը հեռու տեղ մը պիտի երթար . և երթալու ճամբուն մէկ մասը կանաչ դաշտերու մէջէն կ'անցնէր , ու միւս մասը փուշ և տատասկներով լեցուն ծուռումուռ տեղուանքներէ . ինքը մեծ պատրաստութիւն ըրաւ իր ճամբորդութեանը առաջին մասին համար :

Թիթեալ ու գեղեցիկ զգեստներ հագաւ , ու իր գրպանն ալ քիչ մը ուտելիք դրաւ , ու սկսաւ թիթեալութիւնով իր ճամբորդութիւնն ընել դալար մարդագետիներուն մէջէն անցնելով :

Քիչ մը ատենէն ետեւ ճամբան դժուարացաւ , ու ան միջոցին ալ գիշերը վրայ կու գար , և ճամբորդն ալ ողորմելի վիճակի մը մէջ էր : Իր պաշարը հատած էր , իր զգեստները թրջած ու կոնակն 'ի վար փուշերէն ըստ մասին պատռտած . և որչափ ալ որ յոգնած էր , իր ձեռքի տկար գաւազանը իր ծանրութիւնը տանելու կարող չէր . առջևը գետ մը կար անցնելու , ու բոլորտիքը մթութիւնը պատած էր :

Եւաղ՝ ըսաւ ինք իր կուրծքին զարնելով , « Ես անօթի եմ և ուտելիք չունիմ . մինչև մարմնիս մաշկը թրջած է ու չոր հանդերձ մ'ալ չունիմ . յոգնած եմ ու կուրծքիք գաւազան մը չունիմ : Գետ մը կայ որ պիտի անցնիմ ու նաւակ ալ չկայ հոս . ես ճամբէս մոլորեմ եմ ու առաջնորդող մ'ալ չկայ . մուտք կոխեմ է ու լապտեր մ'ալ չունիմ : Ինչ յիմար եմ ես , ինչու ճամբորդութեանս սկսած մասին համար միայն հոգ տարի , ու վախճանին համար բնաւ չհոգացի » :

Իմ ընթերցող բարեկամներս՝ ժամանակը շատ արագ կ'անցնի կ'երթայ . դուք ճամբորդներ էք : Կեանքը՝ սկիզբ , և մաշի ալ՝ վախճանն է ձեր կենացը : Թիթեալ որ անոնց երկուքին համար պատրաստութիւն տեսած էք , երջանիկ էք . բայց թէ որ այնպէս ըրած չէք . դուք այն յիմար ճանապարհորդին կը նմանիք :

Երկու բան կայ , որմէն հեռու կենալու երբ . մէկ մը՝ որ բնաւ Եւստորանէն չամչանք . և մէկ մ'ալ՝ որ բնաւ Եսոր ամօթ և նախատինք չըլլանք :

ԱՐԹՈՒՆ ԵՂԻՐ

Ես ել կ'ուզեմ թէ՛ երբոր իրաւացի գործ մը ունիս ընելու , սրտանց ու եռանդով մը ըրէ . ու չէ թէ քունը կոխող մարդու մը պէս՝ որ հազիւ թէ իր աշուրները կրնայ բանալ . չէ , չէ , ասանկ պէտք չէ ընես , այլ արթուն եղիւր :

Կ'ուզեն ինչու համար ըլլալը իմանալ : Եսոր վեց պատճառ կայ , և անոնք զգուշութեամբ կ'ընեն :

1. Երջանիկ ըլլալու ճամբան աս է : Երբեւելի մարդուն մէկը ըսեր է . « Երբորդ երջանկութեանը ան մեծ դաղունիքը հասկընալու չափ ապրած եմ , և գիտեմ թէ ասիկա է որ՝ Բնաւ մէկ մը իր կարողութիւնները անգործ կեցընելու չէ » :

2. Շատ բան ընելու ճամբան աս է : Եսիկա մէկ անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է , որ գործունեայ մարդը ամենէն աւելի միջոց կ'ունենայ . բանի որ դանդաղը՝ ամէն ժամանակ կը շտապէ , ու վերջապէս ալ շատ քիչ բան կը տեսնէ :

3. Գոհ ըլլալու ճամբան աս է : Գանդաղ մարդիկները՝ միշտ երեքեալ տատանեալ ու անհանգիստ են : Ելնատաւոր մարդուն քունը անուշ կ'ըլլայ :

4. Գէշ ընկերներէ ազատ մնալու ճամբան աս է : Երբոր կը տեսնես շատ մը տղաք փողոցներուն մէջ ժողովուած՝ ծուռութեամբ ժամանակին պարապ կ'անցընեն , հաստատ գիտցիր որ աղէկ բանի մը ետեւ ինկած չին . ու մէկ տեղ ընկերակցութիւն ընելովին ալ՝ աղէկ բան մը չպիտի շահին :

5. Ստանալին ակնկալութիւնը պարապ հանելու ճամբան ալ աս է : Եսիկա կը գտնէ միշտ մէկ չարիք մը , որ ընեն դատարկ անձինքը :

6. Եսիկա է Եստուածաշունչին ըսածին միտք դնելու ճամբան : « Ել երբ պիտի ալխատիս , ու բոլոր գործդ ընես » : (Եւ . Ի . 9 :) « Ծանօթ մէջ թուլասիրտ չըլլաս » : (Հու . Ժա . 12 :) « Զեռքդ ինչ որ գտնէ ընելու , բոլոր ուժովդ ըրէ » : (Ժող . Թ . 10 :)

Եղէկ բանին ետեւն եղիւր , աղէկ կերպով ըրէ անիկա , գլուխ հանէ անիկա . թէ ծնողացի գործին մէջն ըլլայ և թէ քու սորվելու դասիդ , բոլոր ուժովդ ըրէ . մրափողի պէս մ'ըլլար . չէ , չէ , հապա արթուն եղիւր , և շատ արթուն եղիւր :

ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ՈՍԿԻ ԼԻՐԱՆ

Հետևեալ պատմութիւնը՝ երևելի գատաւորներուն մէկին զրուցածն է, որ իր պատանեկութեան ատենը իրեն պատահած մէկ դէպքը կ'իմացընէ. և ասիկա ամենեւնի գիտնալու արժան բան մը ըլլալուն համար, հոս պիտի յառաջ բերենք. բայց չէ թէ կեղծ օգուտ մը ցուցընելու մտօք, որ ամենեւին աս պատմութիւնը անանկ բան մը չունի. այլ մանաւանդ աշխարհային գործքերու մէջ նոր մտնող երիտասարդներուն սքանչելի դաս մը ըլլալուն համար:

Սը ցաւինք որ բուն իր խօսուածքին ոգին չենք կրնար նկարագրել, որն որ ինքը անըման կերպով մը՝ աս պարզ պատմութիւնը ըրած ժամանակը կը ցուցընէ. բայց կըրցածնուս չափ պիտի աշխատինք՝ բուն իր խօսքին իմաստը տեղն 'ի տեղը յիշատակելու:

Երբոր դեռ ութ տարու էի ըսաւ ինքը հայրս ու մայրս ազբաւ ըլլալնուն, և ինչ աւելի խնամքի կարօտ վեց հատ ուրիշ զաւկընէր ունենալնուն՝ զիս մէկ երկրագործի մը քով դրին. և ան ալ իր քովը վարձկան (կանաչմա) մը ըրաւ զիս, որ մինչև տարիքիս լինալը իր ծառայութեանը մէջ մնամ:

Բայց դանք որ՝ զըօսանքի ժամանակ մը չունէի աս մարդուն ծառայութեանը մէջ. վասն զի թէ և ինքը համեստ մէկն էր ու իր ընտանեաց մէջն ալ անուշ վարուող՝ բայց տղաքը աշխատեցընելը շատ կը սիրէր, և անոնց վարքը աւելելու թոյլտուութիւններ ընելէն կը փախէր: Ուստի աշխատելու շատ գործ ունէի, և պարապ միջոց ունենալու ալ թոյլտուութիւններ չունէի: Հետեալէն տասը քսան փարայ վաստրկիլը՝ մեծ բաղաւորութիւն մըն էր իմ վիճակիս նայելով, և մեծ գումար մը, որովհետեւ ասանկ բան մը շատ քիչ կը պատահէր. և տասն ու մէկ տարու եղած ատենս, ստակը նախախնամութեան քիչ մարդոց շնորհած մէկ պարգեւը սկսելու սորված էի:

Հիմա՝ իրեք տարին անցեր էր ան երկրագործին քովն ըլլալս, և դեռ պղնձ ստա-

կէն զատ բան մը ձեռքս չէր անցեր. և ուրիշ ստակներուն ինչ գոյն ըլլալն ալ չէի գիտեր: Դիպուածով մը Ոսկին գոյնը սորվեցայ: Եւ հիմա կուտ զուրցելքներս անոր պատմութիւնն է:

Հարախ իրիկուն մը՝ վարպետս գեղի խանութը խրկեց իս գործով մը. ու տուն դառնալու ատենս՝ գրեթէ մութը կոխած էր. ճամբուն մէկ կողմին վրայ թուղթով պլուած բան մը աչքիս զարկաւ, ու ծնեցայ վեր առի որ մէջի եղածը նայիմ, մէջի եղած դանձին վրայով բնաւ մտքէս անդամ անցած չըլլալով: Իրաւ որ ծրարը այնչափ թեթեւ ու թուղթն ալ այնչափ մեծ երեւնալովը՝ Մարիին առջի օրը խափուած մարդոց կարգէն ըլլալքիս վրայ տարակոյս մը չունէի, թէ և Ժամանակը Յունիսի ատեններն էր: Ինչ և իցէ թուղթին ծալքերը պատռեցի, ու բան մը չգտնելով՝ ճամբուն քովի փոսին մէջ նետելու վրայ եղած ատենս, յանկարծ մէջէն բան մը ելաւ ու քարին վրայ իյնալուն ձայնը հանեց: Չարմանքով մը վրան նայեցայ. դեղին գոյնով բան մըն էր՝ կլոր, փայլուն. տասը փարանոց պղնձ ստակ էր չէի կրնար ըսել, վասն զի անկէ աւելի կը փայլէր ու անկէ ալ պզտիկ էր: Չեղբս առի սխմեցի, վրայի գրուածը հեգելով կարդացի, ան ատենը կարծես թէ ականջս 'ի վար բան մը փսփսաց մէկը՝ թէ շատ մեծագին ոսկի ստակ մըն է. ու թէ որ անիկա կորսնցընել չեմ ուզեր, պէտք է որ շուտով գրպանս դնեմ:

Ե՛տով ու գողով տակն ու վրայ եղած՝ ան ստակը գրպանս դրի: Բայց հոն չէր կրնար կենալ: Երկու րոպէն անգամ մը դուրս հանելու և վրան նայելու էի: Բայց մարդ մը տեսնելուս պէս, շուտով անտեղ կ'ընէի՝ որպէս զի անիկա մէկը չտեսնէ: Ինչպէս եղաւ չեմ գիտեր, վրաս վախ մը եկաւ՝ մտածելով որ եթէ անոր տէրը ելլելու ըլլայ, ի՞նչ ընեմ: Ես եթէ տարութիւնը կ'ընէի, զիցուք թէ ասոր տէրը չելէ, իմն եղած կ'ըլլայ արդարութեամբ՝ ասիկա եռ գտած ըլլալուս համար: Դնքզնիքս ալ աս կեղծաւորութիւնով միջթարեցի որ՝ իմ գործս չէ փողոցները երթալ կանչել թէ՛ «Ես ոսկին ո՞վ կորսնցուցեր է»:

Ոսկին գրպանս տուն գացի. ու աշ-

խարհք մեկդի գար չէի ուզեր որ վարպետիս տունինները իմանան իմ ոսկի գտնալս : Կը վախնայի ու շատ անհանգիստ էի , որ աս իմ անգին դանձա կը կորսնցնեմ : Եւ մէնը աս չէր . ինծի կ'երևար թէ՛ երեսիս գոյնէն իմ գաղտնիքս երևան պիտի ելլէ , ու ձեռք տայ պիտի իս . մեկուն երեսն 'ի վեր չէի կրնար շխտկէ շխտակ նայիլ : Ես նեղութիւններով մինչև կէս դիշեր արթուն մնացի , ու անկէ ետեւ ալ մինչև առտու աս գտած դանձա ապահով տեղ մը պահելու մտածմունքներով քնհատ անցուցի : Հետեւեալ առտուն ջերմ մը կար վրաս , և մարի խռովութիւն մը . և աս վիճակիս մէջ՝ նախաճաշիկ ընելու սեղան նստած էինք , որ ատեն վարպետս անունս տուաւ :

«Յաիր» :

Ես ինծի եկայ գողալով մը , ու կը կարծէի թէ երկրորդ խօսքը պիտի ըլլայ աս :

«Ո՛ր է ան ոսկին որ դուն գտար ու անիրաւութեամբ պահեցիր՝ բուն իր տէրոջը ձեռքը չյանձնելով , ու անիկա իր օրինաւոր ստացուածքէն զրկելով» :

Բայց ինքը միայն աս ըսաւ .

«Կ'ուզեմ որ աս առտու Պարոն Բ . երկրագործին տունը երթաս , ու հարցընես որ՝ աս օր վաղը կրնայ ինծի գալ ու քովս բանիլ» :

Հատ հանգստացայ աս խօսքին վրայ . տունէն ելայ ու շուտով մը աներեւոյթ եղայ . ճամբուն վրայ նորէն գուրս հանեցի ստակս , և անոր գեղեցկութեամբը զմայլած կը զուարճանայի . բայց ինչ որ ընէի միշտ ապերձանիկ էի : Բրած ծուռ բանիս վրայ խիղճս հանգիստ չէր , և գրեթէ կ'ուզէի որ ան ոսկին բնաւ գտած չըլլայի : — Գող չ'պիտի ըսուէի արդեօք՝ թէ որ երևան ելլար գտածս , կ'ըսէի ես ինծի : Բուն ստացուածքին տէրոջը դրպանէն գողնալու պէս անիրաւ բան մը չէ՞ , գտածը պահելը : — Չէ որ ինքը նոյն բանէն զրկուեցաւ :

Բայց նորէն կ'ըսէի ես ինծի .

«Բայց ի՞նչու . թէ որ կորսնցնողը չեմ ճանչնար , ի՞նչպէս կրնամ ստակը տէրոջը տալ : Իմ պահելուս մի միայն պատճառն է որ՝ վարպետս չեմանայ ու քովէս առնէ . ահա աս է իմ բոլոր ըրածս : Ես ոսկի չեմ

գողնար . ու թէ որ կորսնցնողը ինձմէ ուզէ անիկա , ես իրեն տամ պիտի» : Ուստի աս կերպով մինչև ան մարդուն տունը երթալս , բոլոր ճամբան զիս կ'արգարացընէի . բայց աս ամէնը օգուտ մը չէր ընէր իմ անհանգստութեանս : Ոսկին ծանր քարի մը պէս սրտիս վրայ կ'ապուած էր : Գէշ ոգիէ մը զարնուածի պէս , իմ ներսս կը տանջէր զիս : Ես իս չէի կրնար բռնել , որ չըսեմ ես ինծի թէ՛ քանի մը շարժառաջ , ժանգոտած պղինձէ ստակ ունեցած ատենիս կէսին չափ ալ հանգիստ չեմ հիմայ՝ աս գտած մեծ հարստութիւնովս ալ : Մէկը չէր ուզեր իմ պղինձէ ստակս՝ թէ և ես չէի ալ պահեր մէկէ մը իմ ունեցած հարստութիւնս , և թագաւորական կեանք կը վարէի :

Են գացած մարդս տունը չէր , ու ես ալ վարպետիս տունը դարձայ : Ոստիկանին ձին մեր տանը դուռը կայնած էր , ու իմ վրաս սաստիկ վախ մը եկաւ . կարծեցի որ ինքը եկեր էր զիս բանալ խրկելու : Ուստի պարտեղին մէջ պահուածեցայ մինչև որ ան գնաց : Ես ատենները դատողութիւնս սկըսաւ վախկոտութեանս յաղթել , ու տանը մէջ մտայ երեցայ : Վարպետս խոժոռած դէմքով մը ինծի նայեցաւ :

Հիմայ , ես մտածեցի որ՝ վրաս մարեւիք մը գալու պէս ըլլալով , դանուած ոսկիին վրայ ինծի պիտի յանդիմանէ :

Բայց ինքը միայն ինծի քիչ մը չեիս տուաւ՝ խրկած տեղէն այնչափ ուշ դառնալու համար : Եսոր բնաւ ուրիշ մէկ յանդիմանութիւնը՝ այսչափ յօժարութեամբ ընդունած չէի : Իր խիստ կծու խօսքերը՝ շատ անուշ եկաւ ականջիս : Քանզի ես՝ անկէ շատ սոսկալի բաներ լսելու ականալութիւն ունէի :

Են բոլոր օրը աշխատեցայ՝ ոսկին ալ գրպանիս մէջ ըլլալով , և կը զարմանամ որ ինչպէս վարպետս կ'սկիւծէի մը չգնաց իմ վրաս . որովհետեւ քանի քանի անգամ կ'անկ կ'առնէի ու կը նայէի , թէ արդեօք ոսկին իրօք իր եղած տեղն է . վասն զի անիկա զրանիս որչափ որ շատ նեղութիւն տուաւ ինծի , անկէ պակաս ալ չէր անիկա կորսնցնելու կողմանէ վախուս քաշած նեղութիւնս . իրաւ որ ես թշուառ էի . հարիւր անգամ կ'ուզէի որ բնաւ անիկա գտած չըլլայի : Եր-

էեր : Միշտ համեստ եղիր տղայս, ու թէ որ հարուստ ալ չըլլաս, դուն հանդարտ խորհմբտանքով մը երջանիկ պիտի ըլլաս : Բայց ես կուլայի ուրախութենէս : Խնդացի ալ վարպետիս աս կերպով սիրտս շարժելուն համար : Ինչ ծանր բեռէ մը ազատելու չեմ կրնար պատմել :

Գանք որ բանւորը ոտք կը կոխէ՝ որ ես կէտը առնեմ, անկիա գտնելու համար : Բայց ես անանկ ինծի նեղութիւն տուող բանէ մը՝ ժամանակ մը հեռու կենալ կ'ուզէի, և անանկ ըրի : Բնաւ իր առաջարկութիւնը չընդունեցի, և ճշմարիտ է որ ասանկ ընելուս վրայ ալ բնաւ չզղջացի, թէ և ան առնելու գիտալայ էի :

Հիմա՝ ես վարպետիս սիրականն իզայ աս բանէն ետեւ : Ինք շատ կը սիրէր զիս, և իմ վրաս վտառէր իր ամէն բանի մէջ, ու ինծի ամէն բան կը հաւատար : Ետ հոգ կը տանէի որ զինքը չխաբեմ : Ես անկեղծութիւն և հաւատարմութիւն պահեցի, և ինչ որ եղայ մինչև հիմա, անանկ ընելովս է : Մեռնելու ատենը հինգ հարիւր թալէո (15,000 ղուրուշ) կտակ ըրաւ ինծի, որ անով աս տեղն եկայ ու երկիր ծախու առի՝ որն որ հիմա շատ ստակի արժէք ունի : Բայց աս բանը իմ պատմութեանս հետ խառնուելու բան մը չունի : Ինչպէս որ առաջ ալ ըսի, և հիմա նորէն պիտի կրկնեմ, որ ան խելոյ՝ բանւորին ոսկին տալովս, իմ խղճմտանքիս խայթէն ազատելուս վրայ բռնաւ երբեք չզղջացի կենացս մէջ :

ԳՈՒԱԳԱՀՏԻՑ ՈՒ ԱՆՆԱԿԱՏԻՑ ՄԱՀԸ

Յուլիոս կեսար մեռաւ՝ իր փառաց զգեստը շոտ կելով, որ անոր մէջ վայելուչ կերպով պառկի : () Գոստոս կայսրը՝ իր կնոջը Լիվիային քաղաքավարական յարգանք մատուցանելով մեռաւ : Տիւբերիոս՝ կեղծաւորութիւն մը ընելով, Սեսպտիանոս՝ մէկ կատակի խօսք մը զրուցելով : Ենչհաւատ Հիւմը՝ Քարոնի ու անոր նաւակին վրայ ողբալի կատակներ ընելով մեռաւ : Ուստ՝ մեծամտաբար յանդգնական լեզուով : Սիլվիոս՝ խառն անէծք և աղաչանք ընելով : Իւլիոս՝ խղճմտանքի տակալի խայթով կանչուաւ ընտանեց հոգեւորութեան ատենը :

ՏԻԵԶԵՐՔԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տիեզերաց ընդարձակութեանը վրայ դաշտափար մը կրնայ տրուիլ, երկնային զանազան մարմիններէն մինչև աս երկիրը՝ որ չափատենի մէջ լոյսը հասնիլը իմացնելով, որն որ 200 հազար մղոն տեղ ճամբայ կ'ընէ մէկ երկվայրկեանի մէջ : Եռսինէն՝ 1 1/2 երկվայրկեանի մէջ կը հասնի : արեգակէն՝ ութը րոպէի մէջ : Եռսնթագէն՝ 52 րոպէի մէջ : Հերշէլէն՝ երկու ժամու մէջ : առաջին աստիճանի մեծութեամբ աստղէ մը՝ երեքէն մինչև տասներկու տարուան մէջ : Հինգերորդ աստիճանի մեծութեամբ աստղէ մը՝ վաթսու և վեց տարուան մէջ : տասներկուերորդ աստիճանի մեծութեամբ աստղէ մը՝ չորս հազար տարուան մէջ : Տասներկուերորդ աստիճանի մեծութեամբ աստղէ մը եկած լոյսը՝ Խորայէլացոց Եգիպտոսէն ելած ատենը, տակաւին երկիրը հասած չլիտի ըլլար : Բոլոր մեր Արեգակնային դրութիւնը՝ մէկ ժամու մէջ 35 հազար մղոն տեղ ճամբայ կ'ընէ հաստատուն աստղերուն մէջ :

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԻ ՀԱՌԱՏԱՅՈՂ ՄԸ • Սարգուն մէկը կը հաւատար ու միշտ կ'ըսէր թէ՝ «Ինչ որ պիտի ըլլայ, ան պիտի ըլլայ» : Եթեաւ որ մը քանի մը մղոն հեռուն ճամբորդութիւն պիտի ընէր : Երբ յաւա ճամբաները վայրենիներ կը դառնան, Ինքը միշտ սովորութիւն ունէր որ ճամբորդութիւն ընելու ատենը հրացան մը հետ առնէ : Բայց տեսաւ որ աս հեղուն տունը չէր : Ընտանիքէն մէկը իր հետ դուրս տարեր էր : Եւ որովհետեւ ինքը չէր ուզեր առանց հրացանի երթալ, բարեկամ մը քովը դառնուելով՝ վրայ կու տար որ առանց հրացանի երթայ : պետք չէ որ դուն վախնաս կ'ըսէր վայրենիներէն, ու ինչ որ կ'ըլլայ պիտի ըլլայ : մինչև որ ժամանակը հասած չըլլայ, չես մեռնիր : «Ես» ըսաւ մարդը «Բայց դիցուք թէ՛ ես վայրենիի մը պատահէի ճամբան, ու անոր ալ ժամանակը հասած ըլլար, ուստի չըլլար որ ես առանց իմ հրացանիս ճամբայ ելլեմ» :

ԼՈՒՏԵՐԻ ԿՏԱԿԸ աս խօսք կը պարունակէ .

«Ո՛վ Տէր Եստուած՝ շնորհակալ եմ քեզի, որ կամքդ այնպէս հաջեցաւ՝ որ ես աղքատ ու չքաւոր մարդ մը ըլլամ աս աշխարհիս վրայ : Ես՝ ո՛չ տուն, ո՛չ երկիր, ո՛չ ըստացուածք, և ո՛չ ալ ստակ ունիմ՝ ձգելէք : Դուն ինձի կին և որդիք տուիր, անոնք ո՛վ Տէր կրկին քեզի կը դարձնեմ՝ որ սնունդանս, կրթես և պահես : Միջ դուն որբերուն, չարը ու որբաւորներուն Վատպարտը, ինձի կենդանի որբեր, անոնց ալ անանկ ըրէ՛» :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՅ ՄԻՋԻ
ԴԱՍՏԻՆԵՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Սիսիակ Նահանգաց մէջ 234 Ուսումնարան կայ, որոնց մէջ 1,651 ուսուցիչ և 27,159 ուսանող կան, և որոնց եկամուտը տարին 1,916,628 թալէն է: Նաև 6,032 Ղեմարան կայ, որոնց մէջ 261,362 ուսանող կան և 4,653,842 թալէն եկամուտ ունին: Ըստնցմէ զատ 80,991 հասարակաց դպրոցներ կան, որոնք 92,000 վարժապետ, և 3,354,173 աշակերտ ունին, և 9,591,530 թալէն եկամուտ:

Վերոգրեալ պաշտօնական հաշիւէն յայտնի կ'ըլլայ որ՝ չորս միլիոնէն աւելի տղաք ուսման մէջ կը կրթուին, և որոնց համար տարին տասնուվեց միլիոն թալէնէն աւելի (500 միլիոն զուռուշի մօտ) ծախք կ'ըլլայ: Ես հաշիւէն դուրս են Եստուածաբանութեան և այլ և այլ բարձրագոյն գիտութեանց համալսարանները:

Այդ ցանոյ Մարդուն մէկը՝ որ հիմա շատ հարուստ է, տղայութեան ատենը շատ աղքատ էր: Երբոր ասոր հարցուցին թէ՛ ի՞նչոր այսչափ հարստութիւն վաստակեցաւ, ինքը սա պատասխանը տուաւ. «Հայրս սորվեցուց ինձի որ՝ մինչև որ իմ գործս չլնցընեմ, խաղալու չպարապիմ. ու բնաւ ստակ ծախք չընեմ՝ մինչև որ չվաստակիմ: Եւ որ միայն ժամ մը գործ ունենամ օրը, պէտք է որ ամէն բանէն առաջ անիկա ընեմ, ու մէկ ժամու մէջ: Եւ կէ ետեւ լոյսութիւն կ'ունենայի խաղալու. և ան ատենը աւելի զուսրձութեամբ կը խաղայի, քան թէ երբոր չլնցըցած գործ մը ունենալով՝ անիկա միշտ մտքիս առջև ըլլար: Ես աս կերպով շուտ մը սովորութիւն ըրի ամէն բան ժամանակին ընելը, և շուտով դիւրին կու գար ինձի աս բանն ընել: Ես՝ աս բանին երախտապարտ եմ իմ յաջողութեանս համար»: Եւ որ ամէն տղաք՝ որ ասիկա կը կարգան, իրենք ալ նոյն կանոնին հետեւին:

ՅԵՆԿ ՆՈՐԵՏԻՊ ԴՐՈՅ

Հետեւեալ Նորատիպ Դիւբերը կը գտնուին Բրոթէսթանդից Պօլսոյ Դրբատունը, և այս Տէրութեան ուրիշ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ գտնուած Բրոթէսթանդից Դրբատունները:

Նոր կտակարան Գրաբառ

դուրս 10:

Փէյզամպերէրին Լօմբիւնին Նաղըլյէթի:

„ 6:

Իւլի Բազամ Բիւլիւր Սէքթէպ Չօնուղլարը Իլին:

„ 3:

Մօտերս պատրաստ ըլլալու գրեանքը

Քրիստիանոսին Ղամբորդութիւնը. Նորոգ սրբադրութեամբ վերստին տպուած և նոր պատկերներով զարդարուած:

Քրիստոնէական Եստուածաբանութիւն:

Լուսիլա կամ Սուրբ Գրոց Բնիկերցմունքը:

Նկարագիր Եստուածական Նկեղեցւոյ:

Երգարան:

Նաղրափիա Սուխթասար:

Իւլ Սէքթէպ Բիլթապը:

Հտեմարանին Տարեկան գինը 18 զուրուշ կանխիկ, կամ ամէն մէկ ամսական տեւորակին գինը 60 փարայ է:

Դուրսէրը իրկուէրու փառային Ժանքը ասանդին վոյ է:

Փառային Ժանքը ինայիլ ուղղութիւն ինչո՞ք Տաճկաստանի որ Լիցի փառայինէրը Եղաթ Բրօլիւնիանդ գրեմանիւրոն Դուլ Գրեմիլ: